

ОБНОВЯВАЩИ ПОСТИЖЕНИЯ НА СТРУКТУРНАТА ЛЕКСИКОЛОГИЯ ОТ БЛИЗКОТО МИНАЛО

Ангел Ангелов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията е посветена на въпроса с историята и критическия преглед на постижения на структурната лексикология от близкото минало, които оказват влияние върху съвременните изследвания в тази област и способстват за регенериране на нови идеи.

Keywords: structuralism, lexicology, lexicography, contrastive linguistics, mental lexicon

Словно богатство, класификация и категоризация

Съпоставителното изследване на словните богатства на различни езици има своята дълга история. В диалога „Кратил“ на Платон се поставя въпросът за връзката на езиковия знак със самия обект.¹⁾ Въпросът обаче изглежда по-податлив за разбиране, когато не се търси връзката на отделния знак със съответната вещ, а между цялостната система от думи и понятия, от една страна, и системата и функциите на материалните и идеалните обекти, от друга страна. По пътя на сравненията и по чисто умозрителен път се установява, че езиковата структура е изоморфна с обективната действителност. Тук следва да се подчертае, че ако за граматическите закономерности съществуват паралели с природните закони (каквито са например паралелите между гравитацията и граматическото съгласуване в рамките на изречението), то за словните структури, от една страна, и елементите, познати от физиката, химията и биологията, от друга страна, би могла да се разкрие още по-съществена връзка. Най-лесното доказателство, че структурата на лексикона е тъждествена със сегментацията на света, се свежда до следното обяснение: процесите на анализ – и ментален, и практически – се нуждаят от словотворческа дейност, тъй като новият сегмент, особено ако има важна функция, се нуждае от ново име. Така словният недостиг при разкриването на нови съставни елементи, идещо от техническия прогрес, е основен двигател и на словния прогрес. Накратко казано, познанието се нуждае от нови номинации, от словотворческа дейност.²⁾

Освен от анализ обаче човешкото мислене се нуждае и от синтез, т.е. от генерализации, които свързват в категории и в различни множества класове от думи – били тези връзки наивни или строго научни. Именно процесите на генерали-

зация създават тематичните йерархии, не по-малко характерни и за всекидневното мислене и познати като *фолктаксонии* или *картини на света*.

Познавателните йерархии отдавна са обект на науката логика и там те са обект на строго изследване. Във философията на Хегел например класификациите и категоризациите заемат средищно място. Лингвистите обаче се сблъскват с множество фигури на мисленето и с разнообразни игри на съдържателно и на звуково равнище. Лингвистите естествено преплитат знанията на логици и психолози в опитите си за системно представяне на словесните йерархии и за заплетените семантически отношения вътре в тях. В областта на психолингвистиката пробивът е направен от Е. Рош и от нейната теория за категоризацията и за степените за абстрактност на отделни думи (вж. Рош и Лойд 1978). Така в *тематичния клас* „части на тялото“ се откриват следните подкласове – *крайници, глава, торс, органи*. Във всеки от тези подкласове се отриват още подкласове и така още няколко степени на подредни понятия и думи, съответстващи на степените на един анатомичен анализ. Точно така са организирани и вокабулариите, като се започне от книгата „Сетивният свят в картини“ на Ян Амос Коменски (1592 – 1670) и се стигне до славянските съпоставителни таксонии на Леков (1955). Според Рош движението по вертикала е движение по оста абстрактно–конкретно, но ако сме верни на традициите на Хегел, следва да се опрем на понятията общо–частно–особено.

Бодмер и Йелмслев за таксонии

Още в диалозите на Платон (Федон) обаче се сблъскваме с въпроса за разликите в сегментациите и за разликите при названията за един и същ сегмент в различните езици. В днешната лингвистика това явление (с присъщия си песимизъм по отношение на възможностите за преводимостта) е познато като *хипотеза на Сепир-Уорф* (вж. Димитрова, 1989). Песимизмът се дължи на простия факт, видим и от речника на Симон Питър Палас (1787), че много народи не различават например *кръг* от *кълбо*, а използват една и съща дума и за двете геометрични фигури. С развитието на културните контакти обаче обикновено се заемат думи от съседен или несъседен език. Следователно изграждането на дадена нова представа изисква или изковаването, или заемането на нова дума – в противен случай не се запълват понятийните празноти и се получават езикови лакуни.

Фредерик Бодмер със своята книга „Станът на езика“ (1944) има заслуги за изследването не само на тевтонското словно богатство, но и на общите закономерности на езика. Неговият метод се насочва към изолирането на първоначално ядро, въз основа на което да се потърсят паралелни връзки между няколко езика. Вероятно Бодмер се е опрял върху по-старите изследвания на Раск и Босуърт, докато достигне до своя езиков музей. В края на въпросния труд са представени списъци на думи, които имат общ произход – романски

думи и след това германски думи. По отношение на германските са дадени вертикални редове за пет основни езика – английски, шведски, датски, нидерландски и немски. Последователно са представени съществителните, глаголите, наречията и други граматически класове, като в рамките на всеки граматически клас е направено и тематично разграничение – природни явления, месеците, дните на седмицата, предмети от бита, животните, човешкото тяло, наименованията на храни, облекло; думи за дома, за транспорта (мореплаване) и абстрактни наименования. При Бодмеровите списъци обаче не се разграничава добре граматическата информация от тематични области, а и думите не са съвсем прецизно подбрани от гледна точка на произхода си, защото се смесват общи индоевропейски думи и латинизми, навлезли например в германските езици. Бодмер обаче може да се определи като един от основоположниците на съвременната съпоставителна лексикология. Най-голямата празнина в неговия „Стан на езика“ е по отношение на славянските езици.

Луи Йелмслев също припомня за речниците на Лулий, Лайбниц и Палас (Йелмслев, 1962: 119) и изказва съжаление за слабото развитие на структурната лексикология, за изоставянето ѝ в рамките на лексикографията, тъй като двата плана – на съдържанието и на формата – създават трудности при прилагането на класическия модел: вариантност, инвариантност и структурни опозиции. Лексема, алолекси и лексически опозиции следва да се търсят и в плана на съдържанието, и в плана на формата, като за решаването на тези заплетени връзки авторът въвежда понятията *комутация* и *субституция* (Йелмслев, 1962: 126; вж. Барт, 1991). За илюстрации и доказателства тук отново се използва съпоставителен лексикографски материал: в унгарски различават *голям брат* и *малък брат*, *голяма сестра* и *малка сестра*, докато във френски има само *брат* и *сестра*, а в малайски дори не различават брат от сестра. Всъщност авторът посочва, че примерът е даден още от Потом през 1861 г., като в тази връзка могат да се приведат примери от славянските езици и особено от български, където също имаме термина „батко“, но пък при славяните го няма общото немско понятие *geschwester*.

Дискусия за семантичните полета

Петдесет години след работата на Йелмслев може да се твърди, че лексикологията значително е напреднала, главно с теорията за *езиковите лакуни*, за *семантичните полета*, за *семантичните прототипи*, за *езиковите картини на света*, за *архитектурата на словните богатства*, за *регионалната дистрибуция на думите*, *езиковите контакти* и *семантичните промени при заемането*, както и с психолингвистичните разработки за *менталния лексикон*.

Дж. Лайънс дискутира нароилите се близки термини „семантични полета“, „лексикални полета“, „концептуални полета“ (Лайънс, 1977: 251), като прави извода, че се забелязва липса на експлицитно формулиран критерий, който да дефинира термина *лексическо поле* (пак там, стр. 267). Терминоло-

гичният разнотой е подробно представен у Липка (1977), като споменатите трудности „за критерия“ се оказват отново свързани с парадигматичните и синтагматичните отношения в семантиката и с въпроса за колокациите. Разграничението, което правят Лайънс и Липка (Lexical field англ., Wortfeld нем., champ lexical фр. – semantic field англ., Bedeutungsfeld нем. – Conceptual field англ., Sinnfeld нем.) обаче, послужва за по-добро описване на празнините в речника и в понятийната йерархия – *лексикалните лакуни* (Лайънс, 1977: 1, 301), като Лайънс се опира и на разработките на Косериу (1975). В по-късни разработки обаче съществуват и противоположни мнения, че лакуните са мит и този, който иска да ги търси, ще ги открие навсякъде. Меткалф (2002: 67) посочва като пример факта, че не съществува дума за синдрома на Том Сойер – “using false joy to try to talk someone into sharing an undesirable task” (използване на фалшива радост, за да накараш някого да сподели неприятна задача) или “hoping to debauch someone through false joy” (да се надяваш да поведеш някого посредством симулиране на фалшива радост). Според такива доводи е естествено да се открие, че не съществуват думи и за още стотици психически състояния и социални действия, ако такива названия се търсят само в рамките на една култура. Езиковите пропасти обаче изпъкват с пълна сила при сравняването на различни езици и култури и при практиките на обменяне на знания и информация (срв. Бентиволи и Пианта, 2015).

Разбирането за езиковите лакуни обаче не е само във връзка с отделни празнини за странни явления, които присъстват или отсъстват в културата и всекидневния живот на различните нации. При структурното изучаване на речниковите богатства и при сравняването им се откриват дълбоки типологически различия, липси на основни глаголи, на качества на предмети или названия за самите предмети в системата на други езици. Така например в английски wash покрива и *стиратъ*, и *мыть* – за които е известно, че имат различни названия в славянските езици. От друга страна, също е известно, че английските две думи за foot и leg най-често се покриват от една дума (*нога*) в славянските езици. Следователно става дума за несъответствия и асиметрии, с които преводачите толкова са свикнали, че предпочитат да не си блъскат главите над тях, защото странните и редките думи представляват по-голямо изпитание в тяхната практика.³⁾

Семантичните мрежи, или *полета*, са свързани с тематичната организация на думите в лексикона, но е добре тази тематична организация на лексикона да не изземва изцяло семантичните отношения вътре в него.⁴⁾ Думите биха могли да съществуват в родово-видови йерархии или пък подредени по азбучен ред в съзнанията на индивидите, но по-скоро те са скрепени като текстове, а за градивен елемент на текста не би трябвало да се смята думата, а колокацията.⁵⁾ Съчетанията от думи се свързват в цели фрази или цитати и по принцип имат неизчерпаеми възможности за комбинации, но същевременно и рестрикции, и

правила на съчетаването си. Изучаването (а не използването) на вертикалната структура на лексикона обаче може да се абстрахира от синтагмата, тъй като кохезивните връзки в текстовете създават редица допълнителни усложнения в смисъла (които иначе се оказват и основни за разбирането както на текста, така и на отделната дума). Проучванията на архитектурата на лексикона обаче се нуждаят от други основни разграничения, свързани с тематичната организация на лексикона, т.е. с тематичните класове от думи, което именно са наречени *лексически (а не семантически) полета* у Лайънс и у Липка. Сред най-експлоатираните тематични лексически полета са роднинските термини, термините за цвят, думите за емоциите, глаголите за изказ (вж. Крус и др., 2002: 1539 – 1584). У нас се наблюдава проникване на смесения термин лексико-семантически групи (вж. напр. Дапчева, 2002), който не разграничава, а напротив, обединява таксономичните семантически отношения със системата на метонимичните и на други семантични връзки. Едно обаче е да свържем думите в подсистема или в семантично гнездо по тематичен признак – *части на тялото (глава, ръце, крака, органи)*, а друго е да обединим верижката от понятия – *клет, клетник, клетва, клетка*⁶, или трето е да свържем *тяло (на човека), тяло (термин във физиката), родителско тяло* и пр., или четвърто е да намерим общото между *кон, юзда, конюшня, седло* (функционално свързани думи в релация свят). Следващо равнище на анализ би бил анализът на синтагматичните (смисловите) отношения в лексикона и колокациите, за които вече стана дума при т. нар. Лондонска школа на Фърт и Халидей (вж. бел. 7).

Така че не по-малко интересна подструктура на лексикона представлява неговата вътрешна тропонимична организация (вж. Касабов, 2014) – и особено метонимичните връзки между думи, които са свързани по образна и функционална аналогия (Андрейчин, 1962; Ангелов, 2011б). Наистина тук добре би се вместили терминът *концептуално поле*, защото по този начин може да се търси аналогия между концептите, които да оформят нещо като *поле на значенията*, и обективно и независимо от нас се появява и мотивира полисемията – *език (орган), език (код на общуване), език (част от обувка), език (част от камбана)*. Този вид дискретен анализ разчита на разнищване на семантичния синкретизъм, за който говори Йелмслев (*лисицата е и рижава, и хитра*) в своя доклад пред Конгреса на лингвистите в Осло 1958 г. (Йелмслев, 1962: 135). Такъв тип семантически отношения са обект на дефиниране и у Филин (1957), който всъщност ги нарича *лексико-семантически групи*, като няма предвид таксономичните отношения в речника. Първоначалното дефиниране на термина *семантично поле* от Трир (1931) и анализите на Порцик (вж. Хак 1984: 227) отново наклонят везните на системно-структурния анализ на лексиката в посока към семантичните релации по понятийна аналогия, генерализация и сегментация.

4. Теория за менталния лексикон

Психолингвистичните експерименти на асоциациите (Герганов, 1988) доказват, че дадена дума-стимул извиква в съзнанието на респондента, подложен на тест, най-често следните реакции: или опозиция (*баща-майка*), или римувана дума (*къща-тъща*), или, и това е особено често, дума от същата тематична област (*мистрия – зидар*). Следователно блоковете от текстове и връзките им с различни контексти, разбирани като ситуации, са важни за езиковите умения и знания и най-вече за запаметяването на думите (Янакиев, 1977). Изучавайки семантиката на глаголите, Падучева (2004: 43) нарича „тематическия клас *формален аналог* на семантическото поле“ и показва, че една и съща дума може да влиза в различни тематични класове, т.е. нейната семантика е по-широка от ограниченията на тематическия клас (обяснение и аргумент, който се среща и у Хак, 1984: 227). Колокациите са тези, които създават ограниченията, защото в даден тематически клас не може да има много голям избор на колокации и в повечето случаи, особено при професионалните контексти, те са строго определени.⁷⁾

Изследванията на *менталния лексикон* разкриват йерархията между думите и подреждат по най-добър начин тропонимиката, излизаща наяве както при сравняването на думите една с друга, така и при изолирането на цялостните семантични връзки в лексикона. Тъй като по традиция този род разработки са свързани с изкуствения интелект и с когнитивната наука, психолингвистите, главно от кръга на Дж. А. Милър, по принцип проникват в дълбочина, но остават в рамките на само един език, именно защото търсят универсални ментални модели (Фелбаум, 2004: 1749 – 1756). Изключително изчистената схема за анализ на семантичните отношения – хипонимия, хиперонимия, холонимия, меронимия, както и на синонимия и антонимия (но не и на омонимия и полисемия), придоби широка популярност в интернет, където е известна като *УърдНет*. Както посочва Фелбаум, този тип анализи се насочват към семантичната памет като съставена от опорни думи, предимно съществителни имена. Тук се откриват отношенията на *включване* (class inclusion – напр. animal, bird, canary, т.е. „е“ – IS-A), атрибутивност (attribute – напр. bird-feather, т.е. „има“ – HAS-A). Към тези класически схеми може да се включи и сравняването на думи по *споделени особености* (shared properties, напр. cherries and fire engine, поради червения цвят, Фелбаум, 2004: 1751), или за да се следва логическата схема на класическото сравнение (това е представено като отношение „като“ – AS-A), защото подобни връзки по признак (тук почти винаги има метонимия с елипса на прилагателно) са основа за аналогия, а тя именно е източник на фигуративни употреби и словотворчество. Схемата на *УърдНет*, която е значително по-късна от тази на Колинс и Куилиан, вече включва и семантичните отношения при глаголи и прилагателни, но продължава да държи настрана омонимията и полисемията. По-новите задачи обаче надхвърлят отделния език (бил той и универсален), като се насочват към глобални езикови сравнения в проекти като *УърдНет*. Вероятно в крайна сметка и по пътя на емпиричните сравнения ще се навлезне отново в „тайните на универсалното“.

Към многозначността при глагола са насочени споменатите разработки на Падучева (2004), която, за да обясни тази многозначност и ситуативността в глаголната семантика, навлиза в подробно представяне на отношенията между синтагма и парадигма (диатеза) и смяната на семантическите роли и рангове. Авторката обаче има принципно по-различна задача и не се занимава дотолкова с отношенията между думите в рамките на менталния лексикон, колкото обратно – със семантичната деривация, т.е. промените в значението на една дума и отношението на семантиката на отделната дума към различните ситуации (Падучева, 2000: 395; 2004: 147). Следва обаче да си зададем въпроса защо глаголите най-често се изключват в съпоставителните лексиколожки изследвания и при анализите на семантиката? Отговорът е даден в уводната статия на тритомния речник под редакцията на Шведова (2002: 8) – „Русский семантический словарь“, където глаголността е отнесена към атрибутивните отношения. При взаимната заменяемост на глаголи и прилагателни в техните отношения към съществителните е налице логически парадокс или езикова игра от най-абстрактен порядък. Възможна е и друга гледна точка, според която по-скоро антрибутивността е частен случай на предикацията, а в тази взаимозаменяемост се корени разликата между метонимия и метафора, която се изразява и в синтактичните трансформации. Тъй или иначе в схемата на Шведова частите на речта се представят по следния твърде сполучлив от гледна точка на лексикалната семантика начин: думи, именуващи признак – (1) непроцесуални (прилагателни, наречия, предикативи) и (2) процесуални (глаголите).

Твърде важно е да се направи връзка между двете изследователски направления – занимаващите се с глаголите и изключващите глаголите. Двете схеми не си пречат, а се допълват: често пъти метонимията е резултат на хипохиперонимични размествания или холомеронимични, а метафората е резултат от тропонимията, т.е. от семантичните релации при глаголите. Така например идеята за хипероними (*the verb Y is a hypemym of the verb X if the activity X is a (kind of) Y*, напр. *travel to movement*) у Милър се свързва добре с познатата теория за фазовите глаголи и семантиката на започването при Падучева (2004: 179), напр. *тръгвам* е част от *пътуването*. Следователно тук има специфични хипероними – при които едното движение е част от другото, т.е. налице е холо-меронимия в рамките на хиперонимията. Тъкмо при тези отношения се получава семантична асиметрия, излизаща наяве при преводаческите практики и при сравняването на по-близки или по-далечни езици. (Следва).

БЕЛЕЖКИ

1. В книгата на Пизани (1956: 10 – 30) е отделено значително място на принципите и методите за етимологичен анализ при античните автори, а така също е направен и критичен обзор на младограматическите обсъждания на въпроса у античните автори. Вж. също и блестящия логически анализ на Лосев (2014) върху диалога „Кратил“.

2. „Културата притежава твърде широко поле за идеи“ е фраза на социолога Липман (1960: 28). Въпросът за възникването на нови значения в рамките на една дума и за възникването на нови думи във връзка с еволюцията на познанието е обяснен от Т. Бояджиев: „Многозначността е следствие от това, че броят на думите в речта е ограничен, а количеството понятия, които трябва да бъдат обозначени в езика, е безкрайно. Така както в природата предметите и явленията са свързани помежду си, така и значенията на думите, които ги назовават, си взаимодействат“ (Бояджиев, 2004). В светлината на екосемиотиката и зоосемиотиката могат да се добавят още тълкувания (вж. Ангелов, 2014:17).
3. Меткалф (2002: 67) дава още примери за подобни практики, а така също и за структурни несъответствия.
4. Следователно термините *тематични групи думи* и *семантични полета* следва да не се смесват. Така напр. Д. Кристал нарича *частите на тялото* семантично поле, въпреки че това е типичен пример за *тематична група* (или вж. дискусията по-долу в текста извън бележката), т.е. за *лексикално поле*. През 80-те години терминът „семантично поле“ е бил толкова модерен и притегателен, че измества тематичната класификация. Не че в *темата* няма семантика – разбира се, че тематичното разделение е и семантично, но семантичните полета са по-скоро свързани с йерархичната структура на лексикона и с промените в семантиката по метонимичен принцип, така като Филин дефинира лексико-семантическите групи думи. В съветското езикознание Хак описва лексиката като система, като за него *семантично поле* са групите думи, обединени от хипероним – домашни животни, роднинските термини и пр., т.е. таксономичните тематични връзки. Той също използва и смесения термин *лексико-семантическо поле* (Хак, 1984: 226), докато в тематичното поле според автора влизат думи, свързани с функцията на данотатите си – *кон, конюшина, юзда, жребец*. Ст. Георгиев цитира дефиниция на Шмелев, според която думите се обединяват в „лексикално-семантически групи, които разчленяват едни или други отрезки от действителността“. По-нататък се казва, че „Полето се базира върху доминантния признак, който е еднакъв за думите в него, а отделните подполета имат за основа противопоставянето на съпътстващите (различителни) признаци и тяхната своеобразна организираност, установена от компонентния анализ“ (Георгиев, 1993: 47). Особен принос в тази дискусия отбелязват и анализите на Р. Мутфчиев (1962 и 1971). Добре е да се припомни, че терминът *поле* е влязъл в лингвистиката отново от Бюлер. В днешно време теориите на Бурдийо пък го разширяват твърде много в областта на културологията и социологията.
5. Подробен преглед на литературата по въпроса е направен в публикацията ми от 2008 г.
6. За производни думи вж. подробните анализи на Радева (2007).
7. Въпросът за лексическите колокации е основен за Лондонската школа и е заложен в класическата статия на Фърт „Наклонения на значението“ (вж. Ангелов, 2008). Въпросът за *лексическата солидарност* е основен и в класическия курс по общо езикознание на Ф. дьо Сосюр, а и за структурната лексикология на Й. Косериу

(1967). Би могло да се обобщи, че думите обладават следните различни видове семантика – граматическа (Комри, Герджиков), контекстуална (Фърт, Халидей), тематична (Лайънс, Липка), аналогична (Йелмслев, Филин), перформативна (Сосюр, Остин), и въз основа на тези значения могат да се формулират полета на значението. А ако тези полета се наблюдават в типологичен, социален и исторически план, по думите на Йелмслев (цит. съч. 135) пред лингвистите се разкрива наистина „изключително трудоемка работа“.

ЛИТЕРАТУРА

- Adelung, F. von (1820). *Uebersicht aller bekannten Sprachen und ihrer Dialekte*. St. Petersburg: Gedr. bey N. Gretschn.
- Adelung, F. von (1811). *Rapports Entre La Langue Sanscrit Et La Langue Russe*.
- Angelov, A. G. (1989). Meaning as Translation. *European Journal of Semiotic Studies* 1 – 2, Wien 1989, 205 – 216.
- Ангелов, А. Г. (2008а). *Българският език на Темида. Глотометрическо изследване на лексическата съчатемост и клишираността в българските закони*. София: Херон прес.
- Angelov, A. G. (2008б). Die Wortgleichung im panslawischen mentalen Lexikon. Nagórko, Alicja / Heyl, Sonja. *Sprache und Gesellschaft. Festschrift für Wolfgang Gladrow. Berliner Slawistische Arbeiten. Vol. 33*. Frankfurt am Main, Peter Lang, 253 – 266.
- Angelov, A. G. (2011). (Re)forms in Meaning. Reasons for the Appearance of False Friends among the Slavic Languages. W. Poekl, I. Uhnheiser, P. Sandrini (Hrsg.). *Translation, Sprachvariation, Mehrsprachigkeit. Festschrift für Lev Zybatow zum 60. Geburtstag*. Peter Lang: Frankfurt am Main, 513 – 526.
- Ангелов, А. (2014). *Политическа лингвистика според принципите на екологичната етика*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Андрейчин, Л. (1962). За ролята на метонимията в структурата и развитието на лексиката (Из лексикографския ми бележник). *Известия на ИБЕ*, 1962, кн.8, 521 – 524.
- Барт, Р. (1991). Елементи на семиологията. *Семиотиката: знаци и вещи*. София: Наука и изкуство.
- Bartch, R. (1993). What is the (Mental) Lexikon?, in: G. Heyer, & Fr. Beckmann, *Theorie und Praxis des Lexikons*, Berlin.
- Bentivogli, L., Pianta, E. (2015). *Looking for Lexical Gaps*. Euralex2000-slides.
- Bloom, B. S. (1956). (Ed.) *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*; Susan Fauer Company, Inc, 201 – 207.
- Bodmer, F. (1944). *The Loom of Language*. New York., W. W. Norton.
- Бояджиев, Т. (2004). *Българска лексикология*. София: Анубис.
- Бурдийо, П. (2012). *Полета, том 1 – Полета на духа*. София: Изток-Запад.

- Буров, Ст. (2005). *Познанието в езика на българите*. В. Търново.
- Bühler, K. (1978). *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Ullstein, Frankfurt/ Berlin/ Wien (Erstausgabe 1934).
- Geckeler, H. (1978). *Strukturelle Bedeutungslehre*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft [Abt. Verl.].
- Geckeler, H., Coseriu, E. (1981). *Logos Semantikos: Studia Linguistica in Honorem Eugenio Coseriu, 1921 – 1981*. Berlin: W. de Gruyter.
- Георгиев, С. (1993). *Българска семасиология*. Велико Търново: Абагар.
- Герганов, Е. (1988). *Памет и смисъл*. София.
- Дапчева, Й. (1998). Лексико-семантичната група на прилагателните за красота в българския език (компонентен анализ). *Български език*, г., кн. 3, стр. 227 – 232.
- Дапчева, Й. (2002). *Лексико-семантични групи, характеризиращи психическите и физическите свойства на човека*. София: Акад. Изд. Проф. М. Дринов.
- Johnson-Laird, P. N. (1983). *Mental Models: Towards a Cognitive Science of Language, Inference, and Consciousness. Cognitive science series 6*. Cambridge, Mass.
- Johnson-Laird, P. N., Byrne, R. M. J. (1991). *Deduction. Essays in cognitive psychology*, Hove, UK.
- Димитрова, С. (1989). *Лингвистична относителност*. София: Наука и изкуство.
- Aichison, J. (1987). *World in the Mind: An Introduction to the Mental Lexicon*. London: Blackwell.
- Engelkamp, J., Rummer, R. (1999). The Architecture of the Mental Lexicon. A. Friederici & D. Springer (eds.), *Language Comprehension: A Biological Perspective*. Berlin, 133 – 174.
- Зализняк, А.А., Левонтина, И. Б., Шмелев, А. Д. (2005). *Ключевые идеи русской языковой картины мира*. Москва: Языки славянской культуры.
- Ельмслев, Л. (1962). Можно ли считать, что значения слов образуют структуру? *Новое в лингвистике*, 2, 117 – 136.
- Касабов, И. (2011). Семантиката и социалният опит. *Проблеми на социолингвистиката* 10, 82 – 89.
- Касабов, И. (2014). Думата като средство за общуване. *Български език и литература*, кн. 4, 335 – 347.
- Касабов, И. (2014б). *Проблеми на общата лексикология*. София: БАН.
- Katz, J.J., Fodor, J.A. (1963). The structure of a semantic theory. *Language*, 39, 170 – 210.
- Коменски, Я. А. (1957). *Сетивният свят в картини. Или изображение на всички най-главни предмети в света и действия в живота*. Прев. от полски Г. Кр. Радев. София: Народна просвета.

- Comrie, B. (1981). *Language Universals and Linguistic Typology*. Oxford.
- Coseriu, E. (1978a). Einführung in die structurelle Betrachtung des Wortschatzes. *Horst Geckeler (Hrsg.)*, 193 – 238.
- Coseriu, E. (1978b). Für eine structurelle diachrone Semantik. *Horst Geckeler (Hrsg.)*, 90 – 164.
- Crystal, D. (2000). *Language Death*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Cruse, A. et al. (eds.) (2002). *Lexicology: An International Handbook on the Nature and Structure of Words and Vocabularies*. Berlin: de Gruyter.
- Lyons, J. (1977). *Semantics*. Vol. 1 – 2, London: Cambridge University Press.
- Lyons, J. (1982). Deixis and Subjectivity: Loquor, ergo sum?, *R. J. Jarvella & W. Klein. Speech, Place, and Action Studies in Deixis and Related Topics*, Chichester [West Sussex].
- Легурска, П. (2002). Анализ на предметните имена в руския и българския език. Теоретични проблеми. *Българско езикознание, Т. 3. Проблеми на българската лексикология, фразеология и лексикография*, София 2002, стр. 89 – 149.
- Легурска, П., Веселинов, Д. (2006). Съпоставително-типологичен анализ на полисемията (върху материал от тематичната група „оръдия“ в български, руски и френски език). *Съпоставително езикознание*, 2006, №1, 9 – 29.
- Леков, Ив. (1955). *Единство и национално своеобразие на славянските езици в техния основен речников фонд*. София: БАН.
- Линдсей, П., Норман, Д. (1974). *Переработка информации у человека*. Москва: Мир.
- Lipka, L. (1980). Methodology and Representation of lexical fields. *Kastovsky Dieter (Hrsg.). Perspektiven der lexikalischen Semantik*. Bonn: Bouvier Verlag, 93 – 114.
- Lippmann, W. (1960). The World Outside and the Pictures in Our Heads. *Mills, C. Wright (ed.). Images of Man. The Classic Tradition in Sociological Thinking*. New York: George Braziller, Inc., 21 – 47.
- Лосев, А.Ф. (2014). *Краткий анализ диалога Платона „Кратил“. Формы субъективно-человеческого функционирования объективно-реальной идеи – вещи, идея, тип-образец, имя. Собрание сочинений в 4 т.* Москва: Мысль, 1990 – 1994.
- <http://amkob113.narod.ru/pltn/pltn-8.html>
- Maturana, H. R., Varela, F. J. (1992). *The Tree of Knowledge. The Biological Roots of Human Understanding*, Boston 1992.
- Metcalf, A. A. (2002). *Predicting New Words. The Secrets of Their Success*. Boston: Houghton Mifflin.

- Mel'čuk, I., Žolkovskij, A. (1984.) *Tolkovo-kombinatornyi slovarj sovremennogo russkogo jazyka: opytj semantiko-sintaksicheskogo opisanija russkoi leksiki. Wiener slawistischer Almanach 14*, Wien.
- Miller, G. A. (1991). *The Science of Words*. New York.
- Miller, G. A. (1995). WordNet: A Lexical Database for English. *Communications of the ACM* 38, no. 11, 39.
- Miller, G.A., Fellbaum, Ch. (1992). Semantic Networks of English. B. Levin, St. Pinker (eds.), *Lexical & Conceptual Semantics*. Amsterdam: Blackwell, 197 – 230.
- Мутафчиев, Р. (1962). Анализ на лексиката по семантични полета. *Език и литература*, 1971/2, 27 – 38.
- Мутафчиев, Р. (1962). Наблюдения върху промените в смисловата структура на думите с оглед към синонимните системи в лексиката. *Известия на ИБЕ.*, кн. 8, 525 – 535.
- Падучева, Е.В. (1997). Семантические роли и проблема сохранения инварианта при лексической деривации. *Научно-техническая информация*, сер. 2, 1997, N 1.
- Падучева, Е.В. (1998). О семантической деривации: слово как парадигма лексем. *Русский язык в его функционировании. Тезисы докладов международной конференции. Третьи Шмелевские чтения, 22 – 24 февраля 1998 г.* Москва: Институт русского языка.
- Падучева, Е. В. (2004). *Динамические модели в семантике лексики*. Москва: Языки славянской культуры.
- Паллас, С. П. (1787). *Сравнительные словари всех языков и наречий, собранные десниесею Всевышочайшей особы*. СПб.
- Пизани, В. (1956). *Этимология. История-проблемы-метод*. Москва: Иностранной литературой.
- Радева, В. (2007). *В света на думите. Структура и значение на производната дума*. София: Ун. изд. „Св. Климент Охридски“.
- Rosch, E., Lloyd, B. B. (eds.) (1978). *Cognition and Categorization*. Hillsdale, N.J.
- Сосюр, Ф. (1992). *Курс по обща лингвистика*. Превод от френски Живко Бояджиев и Петя Асенова. София: Наука и изкуство.
- Trier, J. 1931). *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes; die Geschichte eines Sprachlichen feldes*. Heidelberg: C. Winter.
- Trier, J. (1973). *Anthony van der Lee, and Oskar Reichmann. Aufsätze und Vorträge zur Wortfeldtheorie*. The Hague: Mouton.
- Whorf, B. L. (1956). An Amerikan Indian model of the universe. *Carroll, John B. Language, Thought and Reality. Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge, Mass. M.I.T. Press, 57 – 64.
- Fellbaum, C. (1998). *WordNet: An Electronic Lexical Database*. Cambridge, Mass.

- Fellbaum, C. (2002). Theories of semantic representation of the mental lexicon. *A. Cruse et al. Lexicology: An International Handbook on the Nature and Structure of Words and Vocabularies*. Berlin: de Gruyter.
- Филин, Ф. П. (1957). О лексико-семантических группах слов. *Езиковедски изследвания в чест на акад. Ст. Младенов*. София: БАН, 523 – 538.
- Firth, J.R. (1957). Modes of Meaning. *Papers in Linguistics 1934 – 1951*. London, 190 – 215.
- Хак (1966). Опыт применения сопоставительного анализа к изучению структуры значения слова. *Вопросы языкознания*, 1966/2, 97 – 105.
- Гак, В. Г. (1984). Лексика как система. *Энциклопедический словарь юного филолога (языкознание)*. Ред. М. В. Панов. Москва: Педагогика, 144 – 146.
- Гак, В. Г. (2004). Логические основы развития значений слов в родственных языках. *Сравнительно-историческое и общее языкознание. Сборник статей в честь 80-летия В. А. Кочергиной*, Москва, стр. 84 – 91.
- Halliday, M. A. K., Hasan R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Jakobson, R. (1963). *Essais de linguistique générale. Les fondations du langage*. Paris: Minuit.
- Waugh, L. R., Monville-Burston, M. (eds.). (1990). *R. Jakobson: On Language*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Янакиев, М. (1977). *Стилистиката и езиковото обучение*. София: Народна просвета.

REFERENCES

- Adelung, F. von (1820). *Uebersicht aller bekannten Sprachen und ihrer Dialekte*. St. Petersburg: Gedr. bey N. Gretschn.
- Adelung, F. von (1811). *Rapports Entre La Langue Sanscrit Et La Langue Russe*.
- Angelov, A. G. (1989). Meaning as Translation. *European Journal of Semiotic Studies* 1 – 2, Wien 1989, 205 – 216.
- Angelov, A. G. (2008a). *Balgarskiyat ezik na Temida. Glotometrichesko izsledvane na leksicheskata sachatnost i klishiranostta v balgarskite zakoni*. Sofiya: Heron pres.
- Angelov, A. G. (2008b). Die Wortgleichung im panslawischen mentalen Lexikon. *Nagórko, Alicja / Heyl, Sonja. Sprache und Gesellschaft. Festschrift für Wolfgang Gladrow*. Berliner Slawistische Arbeiten. Vol. 33. Frankfurt am Main, Peter Lang, 253 – 266.
- Angelov, A. G. (2011). (Re)forms in Meaning. Reasons for the Appearance of False Friends among the Slavic Languages. *W. Poekl, I. Uhnheiser, P. Sandrini (Hrsg.). Translation, Sprachvariation, Mehrsprachigkeit. Festschrift fuer Lev Zybatow zum 60. Geburtstag*. Peter Lang: Frankfurt am Mein, 513 – 526.
- Angelov, A. (2014). *Politicheska lingvistika spored printsipite na ekologichnata etika*. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“.

- Andreychin, L. (1962). Za rolyata na metonimiyata v strukturata i razvitiето na leksikata (Iz leksikografskiya mi belezhnik). *Izvestiya na IBE*, 1962, kn.8, 521 – 524.
- Bart, R. (1991). Elementi na semiologiyata. *Semiotikata: znatsi i veshti*. Sofiya: Nauka i izkustvo.
- Bartch, R. (1993). What is the (Mental) Lexikon? *G. Heyer, & Fr. Beckmann, Theorie und Praxis des Lexikons*, Berlin.
- Bentivogli, L., Pianta, E. (2015). *Looking for Lexical Gaps*. Euralex2000-slides.
- Bloom, B. S. (1956). (Ed.) *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*, Susan Fauer Company, Inc, 201 – 207.
- Bodmer, F. (1944). *The Loom of Language*. New York., W. W. Norton.
- Boyadzhiev, T. (2004). *Balgarska leksikologiya*. Sofiya: Anubis.
- Burdiyo, P. (2012). *Poleta, tom 1 – Poleta na duha*. Sofiya: Iztok-Zapad.
- Burov, St. (2005). *Poznaniето v ezika na balgarite*. V. Tarnovo.
- Bühler, K. (1978). *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Ullstein, Frankfurt/ Berlin/ Wien (Erstausgabe 1934).
- Geckeler, H. (1978). *Strukturelle Bedeutungslehre*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft [Abt. Verl.].
- Geckeler, H., Coseriu, E. (1981). *Logos Semantikos: Studia Linguistica in Honorem Eugenio Coseriu, 1921 – 1981*. Berlin: W. de Gruyter.
- Georgiev, S. (1993). *Balgarska semasiologiya*. Veliko Tarnovo: Abagar.
- Gerganov, E. (1988). *Pamet i smisal*. Sofiya.
- Dapcheva, Y. (1998). Leksiko-semantichnata grupa na prilagatelnite za krasota v balgarskiya ezik (komponenten analiz). *Balgarski ezik*, g., kn. 3, str. 227 – 232.
- Dapcheva, Y. (2002). *Leksiko-semantichni grupi, harakterizirashti psihicheskite i fizicheskite svoystva na choveka*. Sofiya: Akad. Izd. Prof. M. Drinov.
- Johnson-Laird, P. N. (1983). *Mental Models: Towards a Cognitive Science of Language, Inference, and Consciousness*. Cognitive science series 6. Cambridge, Mass.
- Johnson-Laird, P. N., Byrne, R. M. J. (1991). *Deduction. Essays in cognitive psychology*, Hove, UK.
- Dimitrova, S. (1989). *Lingvistichna otноситelnost*. Sofiya: Nauka i izkustvo.
- Aichison, J. (1987). *World in the Mind: An Introduction to the Mental Lexicon*. London: Blackwell.
- Engelkamp, J., Rummer, R. (1999). The Architecture of the Mental Lexicon. *A. Friederici & D. Springer (eds.), Language Comprehension: A Biological Perspective*. Berlin, 133 – 174.
- Zaliznyak, A.A., Levontina, I. B., Shmelev, A. D. (2005). *Klyuchevaye idei russkoy yazaykovoy kartinay mira*. Moskva: Yazayki slavyanskoy kulyturay.
- Elymslev, L. (1962). Mozhno li schitaty, chto znacheniya slov obrazuyut strukturu? *Novoe v lingvistike*, 2, 117 – 136.

- Kasabov, I. (2011). Semantikata i sotsialniyat opit. *Problemi na sotsiolingvistikata* 10, 82 – 89.
- Kasabov, I. (2014). Dumata kato sredstvo za obshtuvane. *Balgarski ezik i literatura*, kn. 4, 335 – 347.
- Kasabov, I. (2014b). *Problemi na obshtata leksikologiya*. Sofiya: BAN.
- Katz, J.J., Fodor, J.A. (1963). The structure of a semantic theory. *Language*. 39, 170– 210.
- Komenski, Ya. A. (1957). *Setivniyat svyat v kartini. Ili izobrazhenie na vsichki nay-glavni predmeti v sveta i deystviya v zhivota*. Prev. ot polski G. Kr. Radev. Sofiya: Narodna prosveta.
- Comrie, B. (1981). *Language Universals and Linguistic Typology*. Oxford.
- Coseriu, E. (1978a). Einführung in die structurelle Betrachtung des Wortschatzes. *Horst Geckeler* (Hrsg.), 193 – 238.
- Coseriu, E. (1978b). Für eine structurelle diachrone Semantik. *Horst Geckeler* (Hrsg.), 90 – 164.
- Crystal, D. (2000). *Language Death*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Cruse, A. et al. (eds.) (2002). *Lexicology: An International Handbook on the Nature and Structure of Words and Vocabularies*. Berlin: de Gruyter.
- Lyons, J. (1977). *Semantics*. Vol. 1 – 2, London: Cambridge University Press.
- Lyons, J. (1982). Deixis and Subjectivity: Loquor, ergo sum?, *R. J. Jarvella & W. Klein. Speech, Place, and Action Studies in Deixis and Related Topics*, Chichester [West Sussex].
- Legurska, P. (2002). Analiz na predmetnite imena v ruskiya i balgarskiya ezik. Teoretichni problemi. *Balgarsko ezikoznanie*, T. 3. *Problemi na balgarskata leksikologiya, frazeologiya i leksikografiya*, Sofiya 2002, str. 89 – 149.
- Legurska, P., Veselinov, D. (2006). Sapostavitelno-tipologichen analiz na polisemiyata (varhu material ot tematchnata grupa „oradiya“ v balgarski, ruski i frenski ezik). *Sapostavitelno ezikoznanie*, 2006, №1, 9 – 29.
- Lekov, Iv. (1955). *Edinstvo i natsionalno svoeobrazie na slavyanskite ezitsi v tehniya osnoven rechnikov fond*. Sofiya: BAN.
- Lindsey, P., Norman, D. (1974). *Pererabotka informatsii u cheloveka*. Moskva: Mir.
- Lipka, L. (1980). Methodology and Representation of lexical fields. *Kastovsky Dieter* (Hrsg.). *Perspektiven der lexikalischen Semantik*. Bonn: Bouvier Verlag, 93– 114.
- Lippmann, W. (1960). The World Outside and the Pictures in Our Heads. *Mills, C. Wright* (ed.). *Images of Man. The Classic Tradition in Sociological Thinking*. New York: George Braziller, Inc., 21 – 47.
- Losev, A.F. (2014). *Kratkiy analiz dialoga Platona „Kratil“*. *Formay subektivno-chelovecheskogo funktsionirovaniya obektivno-real'noy idei – vesht, ideya, tip-obrazets, imya. Sobranie sochineniy v 4 t.* Moskva: Maysly, 1990 – 1994.

- <http://amkob113.narod.ru/pltn/pltn-8.html>
- Maturana, H. R., Varela, F. J. (1992). *The Tree of Knowledge. The Biological Roots of Human Understanding*, Boston 1992.
- Metcalfe, A. A. (2002). *Predicting New Words. The Secrets of Their Success*. Boston: Houghton Mifflin.
- Mel'čuk, I., Žolkovskij, A. (1984.) *Tolkovo-kombinatornyi slovarj sovremennogo russkogo jazyka: opytj semantiko-sintaksicheskogo opisanija russkoi leksiki*. Wiener slawistischer Almanach 14, Wien
- Miller, G. A. (1991). *The Science of Words*. New York.
- Miller, G. A. (1995). WordNet: A Lexical Database for English. *Communications of the ACM* 38, no. 11, 39.
- Miller, G.A., Fellbaum, Ch. (1992). Semantic Networks of English. B. Levin, St. Pinker (eds.), *Lexical & Conceptual Semantics*. Amsterdam: Blackwell, 197– 230.
- Mutafchiev, R. (1962). Analiz na leksikata po semantichni poleta. V: *Ezik i literatura*, 1971/2, 27 – 38.
- Mutafchiev, R. (1962). Nablyudeniya varhu promenite v smislovata struktura na dumite s ogled kam sinonimnite sistemi v leksikata. *Izvestiya na IBE.*, kn. 8, 525 – 535.
- Paducheva, E.V. (1997). Semanticheskie roli i problema sohraneniya invarianta pri leksicheskoy derivatsii. *Nauchno-tehnicheskaya informatsiya*, ser. 2, 1997, N 1.
- Paducheva, E.V. (1998). *O semanticheskoy derivatsii: slovo kak paradigma leksem. Russkiy yazayk v ego funktsionirovanii. Tezisay dokladov mezhdunarodnoy konferentsii. Tretyi Shmelevskie chteniya*, 22 – 24 fevralya 1998 g. Moskva: Institut russkogo yazayka.
- Paducheva, E. V. (2004). *Dinamicheskie modeli v semantike leksiki*. Moskva: Yazayki slavyanskoy kulyturay.
- Pallas, S. P. (1787). *Sravnitel'nyye slovari vseh yazaykov i narechiy, sobrannaye desniseyu Vsevyshchayshey osobay*. SPb.
- Pizani, V. (1956). *Etimologiya. Istoriya-problemy-metod*. Moskva: Inostrannoy literatury.
- Radeva, V. (2007). *V sveta na dumite. Struktura i znachenie na proizvodnata дума*. Sofiya: Un. izd. „Sv. Kliment Ohridski“.
- Rosch, E., Lloyd, B. B. (eds.) (1978). *Cognition and Categorization*. Hillsdale, N.J.
- Sosyur, F. (1992). *Kurs po obshta lingvistika*. Prevod ot frenski Zhivko Boyadzhiev i Petya Asenova. Sofiya: Nauka i izkustvo.
- Trier, J. (1931). *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes; die Geschichte eines Sprachlichen feldes*. Heidelberg: C. Winter.
- Trier, J. (1973). *Anthony van der Lee, and Oskar Reichmann. Aufsätze und Vorträge zur Wortfeldtheorie*. The Hague: Mouton.

- Whorf, B. L. (1956). An Amerikan Indian model of the universe. *Carroll, John B. Language, Thought and Reality. Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge, Mass. M.I.T. Press, 57 – 64.
- Fellbaum, C. (1998). *WordNet: An Electronic Lexical Database*. Cambridge, Mass..
- Fellbaum, C. (2002). Theories of semantic representation of the mental lexicon. *A. Cruse et al. Lexicology: An International Handbook on the Nature and Structure of Words and Vocabularies*. Berlin: de Gruyter.
- Filin, F. P. (1957). O leksiko-semanticheskikh gruppah slov. *Ezikovedski izsledvaniya v chest na akad. St. Mladenov*. Sofiya: BAN, 523 – 538.
- Firth, J.R. (1957). Modes of Meaning. *Papers in Linguistics 1934 – 1951*. London, 190 – 215.
- Hak (1966). Opayt primeneniya sopostovitelnogo analiza k izucheniyu strukturay znacheniya slova. *Voprosay yazaykoznaniya*, 1966/2, 97 – 105.
- Gak, V. G. (1984). Leksika kak sistema. *Entsiklopedicheskiy slovary yunogo filologa (yazaykoznanie)*. Red. M. V. Panov. Moskva: Pedagogika, 144 – 146.
- Gak, V. G. (2004). Logicheskie osnovay razvitiya znachenii slov v rodstvennykh yazaykah. *Sravnitelno-istoricheskoe i obshee yazaykoznanie. Sbornik statey v chesty 80-letiya V. A. Kocherginoy*, Moskva, str. 84 – 91.
- Halliday, M. A. K., Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Jakobson, R. (1963). *Essais de linguistique générale. Les fondation du language*. Paris: Minuit.
- Waugh, L. R., Monville-Burston, M. (eds.). (1990). *R. Jakobson: On Language*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Yanakiev, M. (1977). *Stilistikata i ezikovoto obuchenie*. Sofiya: Narodna prosveta.

RENEWING ACHIEVEMENTS OF STRUCTURAL LEXICOLOGY FROM THE RECENT PAST

Abstract. The paper outline the history of structural lexicology, while making a critical review of its achievements from the recent past. These accomplishments affect current research in this area and contribute to the regeneration of new ideas.

✉ **Angel Angelov, Assoc. Prof., DSc.**
Faculty of Slavic Studies
University of Sofia
Sofia, Bulgaria
E-mail: angel_angelov@slav.uni-sofia.bg